

ارزشیابی طرح خدمات مکاتبه‌ای نهضت سوادآموزی یا کتابخانه‌های سیار پستی برای نوسوادان و کم‌سوادان

نوشته: دکتر زهره میرحسینی
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی

مقدمه

طرح خدمات مکاتبه‌ای که در راستای تکمیل فرآیند آموزش نیمه حضوری به غیرحضوری و همچنین فراهم آوردن شرایط خودآموزی فراگیران کم‌سواد و بازمانده از تحصیل در سال‌های اخیر در سازمان نهضت سوادآموزی اجرا می‌شود در این مقاله معرفی می‌شود. قابلیت اجرایی طرح از انعطاف خاصی برخوردار بوده و چارچوب اجرایی آن طوری طراحی گردیده که در اندک زمانی که از اجرای آن می‌گذرد سالانه حجم عظیمی از مخاطبان را جذب خود می‌سازد، به طوری که در اولین اجرای آزمایشی در سال ۷۶ در استان فارس ۶۰۰۰ فراگیر جذب طرح شده و در سال ۷۸ در کل کشور ۴۰۰۰۰ فراگیر و در سال ۷۹، ۸۰۰۰۰ فراگیر را جذب نموده است و پیش‌بینی می‌شود این سیر صعودی همچنان ادامه داشته باشد. این موضوع سبب گشت تا در سال ۱۳۷۸ جایزه ویژه سوادآموزی یونسکو موسوم به "مالکوم آدیسه شیا" به این

طرح اختصاص یابد.

از آنجایی که زمینه موفقیت هر طرح و برنامه کشف نقاط قوت و ضعف به منظور تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف و تعیین موانع و محدودیت‌ها است، در نیمه دوم سال ۷۸ یک ارزیابی از این طرح به عمل آمد که حاصل آن در این مقاله بازگو شده است.

یادگیری از راه دور

در دهه اخیر، با توجه به رشد سریع تکنولوژی ارتباطات محبت یادگیری از راه دور مورد توجه کشورهای مختلف قرار گرفته است. برنامه میان مدت سال‌های ۲۰۰۱ - ۱۹۹۶ یونسکو نیز به تقویت شیوه‌های جدید مانند آموزش از راه دور توجه کرده است.

در کشورهای پیشرفته از جمله بریتانیا، آمریکا، کانادا و استرالیا مفهوم یادگیری از راه دور در راستای برآورد نیازهای

مطالعه و پاسخ سؤال‌ها مطرح شده از طرف مؤسسه آموزشی نیز از همان طریق دریافت می‌شود. در این شیوه راهنمایی‌های لازم از راه مکاتبه صورت می‌گیرد. کتاب‌های درسی به روش خودآموز تهیه شده و متون آنها با هدف‌های روشن و مشخص تدوین می‌یابد. متون درسی ممکن است با ضمائم که بعضی از نکات مشکل و پیچیده درس را باز و ساده‌تر کرده، همراه شوند و متناسب با وضعیت هر درس پرسش‌نامه‌هایی که حاوی سؤال‌های متعدد در زمینه هدف‌های آموزشی هر دوره است به منظور پاسخگویی و عودت دادن آنها در زمان تعیین شده برای یادگیرندگان ارسال شود تا از این راه میزان پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان مورد ارزشیابی قرار گیرد. یادگیرندگان در طول دوره آموزش هر چند مرتبه‌ای که بخواهند می‌توانند با تهیه‌کنندگان برنامه از طریق مکاتبه تماس برقرار کرده، مشکلات آموزشی خود را برطرف کنند (۲).

در برنامه خدمات مکاتبه‌ای، فراگیران و افرادی که برنامه "گروه‌های پیگیر سواد"^۲ که یک برنامه تداوم آموزش نیمه‌حضوری است را به پایان برده‌اند، وارد می‌شوند. برنامه خدمات مکاتبه‌ای به صورت غیرحضوری است و از خدمات پستی برای ارسال کتاب‌های خواندنی ساده به گروه‌های هدف استفاده می‌شود. در واقع یک شبکه کتابخانه‌های سیار پستی دایر شده است که علاوه بر خدمات آموزشی (سؤال‌هایی با هر کتاب طراحی شده که فراگیر جواب آنها را به صورت دست‌نوشته می‌نویسد و مجدداً به دفتر نهضت همراه با کتاب پست می‌نماید)، فراگیران را با چگونگی استفاده از خدمات شرکت پست به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه آشنا می‌سازد. در ارزیابی این طرح به دیدگاه فراگیران، عوامل اجرایی پست و عوامل اجرایی نهضت توجه شده است.

مسئله و هدف تحقیق

مسئله مورد پژوهش در این تحقیق شناخت بازخوردها و فراهم آوردن اطلاعات منتقدانه‌ای از طریق ارزیابی آزمایشی طرح خدمات مکاتبه‌ای است که می‌تواند به کارآیی بیشتر این طرح در آینده منجر شود.

ارزیابی حین اجرا از شیوه‌های شناخته شده ارزشیابی است که بهترین فرصت را برای دریافت بازخوردها فراهم

اطلاعاتی بزرگسالان در سطح آموزش عالی مطرح است. در حالی که در کشورهای در حال رشد این مفهوم بیشتر متوجه آموزش پایه ابتدایی است، زیرا سطح سواد برای تمامی جامعه متوجه آموزش عالی نیست.

اصولاً آموزش از راه دور برای افراد بزرگسالی که شاغل هستند بسیار مؤثر است و حمایت سازمان یافته‌ای را می‌طلبد تا آنها براساس وقت و علائق کاری خویش به گسترش دانش و مهارت‌های خود پردازند. در کشور ما سابقه آموزش از راه دور در پیش از انقلاب اسلامی به دانشگاه آزاد و پس از انقلاب به دانشگاه پیام‌نور بر می‌گردد. ضمن اینکه مؤسسات آموزشی آزاد نیز از طریق مکاتبات مستقیم اقدام به آموزش‌هایی چون خطاطی، نقاشی و... می‌نمایند.

نهضت سوادآموزی نیز به عنوان یکی از دستگاه‌های آموزشی کشور که عهده‌دار آموزش پایه به بزرگسالان است، از آموزش‌های راه دور بهره جسته است. این آموزش تحت عنوان "خدمات مکاتبه‌ای" برای بزرگسالان کم‌سواد و نوسواد ارائه می‌شود و از خدمات آموزش مداوم CE^۱ محسوب می‌گردد. در آموزش مداوم که همانا گسترش دانایی‌هاست، کتاب به عنوان یکی از وسایل انتقال دانایی در کشورهای جهان سوم که هنوز دسترسی به تکنولوژی مدرن و استفاده از شبکه‌های اطلاع‌رسانی برای توده‌های مردم رایج نیست، بهترین وسیله محسوب می‌شود. لذا در اینگونه کشورها طرح‌های آموزش از راه دور با بهره‌گیری از مواد چاپی و شبکه پست می‌تواند به تداوم آموزش گروه‌های مختلف جامعه پردازد.

آموزش مکاتبه‌ای

در دومین کارگاه آموزشی درباره آموزش مداوم که در سال ۱۹۹۴ در چین تشکیل شد به شش نوع آموزش مداوم اشاره شده است که حداقل در چهار مورد درباره نحوه و مکانیزم ارائه برنامه‌ها صحبت از خودآموزی و استفاده از روش یادگیری از راه دور آمده است (۱)

آموزش مکاتبه‌ای از روش‌های آموزش از راه دور است که از فاصله دور و بدون تماس مستقیم یاد دهنده و یادگیرنده صورت می‌گیرد و وسیله آموزش تنها مواد نوشتاری و چاپی است که از طریق پست و... برای یادگیرندگان ارسال و نتیجه

می‌سازد.

یکی از راه‌های غنی‌سازی محیط نوسوادان وجود پیام‌های مکتوب در محیط است. این پیام‌ها به طرق گوناگون می‌توانند برای نوسوادان در دسترس باشند، برای مثال می‌توان به علائم و تابلوهای تبلیغاتی در شهرها اشاره کرد. متأسفانه در محیط‌های روستایی و حومه شهرها و حتی شهرهای کوچک این گونه پیامها کمتر به چشم می‌خورد، لذا برنامه‌هایی مانند ارسال مواد خواندنی از طریق شبکه پستی به تداوم حضور پیامهای مکتوب در محیط نوسوادان کمک شایان توجهی می‌کند. با بهبود روشهای اجرایی ارسال مواد خواندنی، به گسترش فرهنگ مکتوب در شهرها و روستاها کمک می‌شود و فرهنگ مطالعه تقویت می‌گردد. ارتقاء فرهنگ مطالعه نیز منجر به ارتقاء آگاهی‌های عمومی و کاربردی شده و به رشد نیروی انسانی در همه ابعاد توسعه منجر می‌شود و در نهایت عمران کشور تحقق می‌یابد.

سؤال‌های اساسی

نکات منفی اجرای طرح از دید فراگیران و عوامل اجرایی درگیر در طرح چیست؟
 نکات مثبت اجرای طرح از دید فراگیران و عوامل اجرایی درگیر در طرح چیست؟ موضوع‌های مورد علاقه فراگیران در شهر و روستا چه می‌باشد؟
 پذیرش طرح از سوی مخاطبان تا چه میزان است؟
 آیا شغل و سن فراگیران به میزان رضایت بستگی دارد؟
 آیا سن فراگیران به موضوعات مورد مطالعه بستگی دارد؟
 آیا مدت عضویت فراگیر به میزان رضایت وی بستگی دارد؟

متغیرها و فرضیه‌های پژوهش

متغیر مستقل در این تحقیق کتاب‌های عرضه شده در طرح و ویژگی‌های شخصی فراگیران می‌باشد و متغیر وابسته مربوط به روش‌های اجرایی طرح هستند که عبارتند از: پست به سرگروه، پست به فراگیر که بر دسترس‌پذیر شدن مواد مکتوب به نوسوادان تأثیر می‌گذارد.
 فرضیه‌های پژوهش نیز براساس روش‌های فوق‌الذکر و

ویژگی‌های شخصی فراگیران مطرح شده است و عبارتند از:

- ۱- نظرات فراگیران، مسئولین پست و عوامل اجرایی نهضت درباره مشکلات طرح یکسان نیست.
۲. نظرات فراگیران درباره موضوع‌های ارسالی یکسان نیست.

روش پژوهش

تحقیق حاضر با استفاده از روش پیمایشی یا تحقیق میدانی گسترده انجام شده است. بت می‌گوید: "در روش پیمایشی داده‌ها را از موارد نسبتاً زیادی در یک زمان معین جمع‌آوری می‌کنند. در این روش، مشخصات افراد مورد توجه نیست، بلکه با آمارهای کلی سروکار دارد که نتیجه آن انتزاع داده‌هایی است که از موارد متعدد به دست آمده است. بنابراین، لزوماً یک مطالعه عرضی یا مقطعی است." (۳)

در این روش از پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده شده است. برای روایی پرسشنامه نیز، ابتدا مطالعه مقدماتی با حضور در مناطق شهری و روستایی شهرستان‌های کرج و شهریار صورت گرفت و سؤال‌های اولیه با انجام مصاحبه با فراگیران و مسئولین نهضت شکل گرفت. سپس پیش‌آزمونی در سطح استان تهران با توزیع ۱۰۰ پرسشنامه در مناطق شهری و روستایی بین سه گروه فراگیران، مسئولین نهضت و مسئولین پست انجام گرفت و بدین ترتیب سه گروه پرسشنامه سازمان یافته، طراحی شد. با توجه به محدودیت زمان و امکانات و برای سرعت بیشتر در گردآوری اطلاعات و از طرفی حجم زیاد فراگیران از روش نمونه‌گیری اسفاده شد، در این راستا یک جلسه توجیهی در مرکز با شرکت نمایندگان استان‌هایی که در نمونه شرکت داشتند برگزار شد و چگونگی توزیع پرسشنامه‌ها توضیح داده شد. در جریان توزیع و گردآوری اطلاعات نیز به استان آذربایجان شرقی سفر شد و سه شهر کلپیر، سراب و مراغه انتخاب شدند و مشکلات کار در جامعه روستایی و شهری از نزدیک مورد بررسی قرار گرفت.

طبق برنامه، در هر استان جلسه توجیهی برگزار شده و حجم انتخاب شده به تناسب مناطق شهری و روستایی توزیع شد.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق، فراگیران عضو طرح خدمات مکاتبه‌ای در نیمه دوم سال ۱۳۷۸ هستند که تعداد ۴۰۱۰۰۰ نفر را شامل می‌شدند که از میان آنها ۸۹۶ نفر به صورت نمونه‌گیری تصادفی از میان ده استان انتخاب شدند. کلیه عوامل اجرایی نهضت سوادآموزی شامل: راهنما مسؤلان و کارشناس مسؤلان تداوم آموزش در ده استان که ۱۵۰ نفر می‌شدند مورد پرسش قرار گرفتند و عوامل اجرایی پست نیز که در ده استان در ارتباط با طرح فعالیت داشتند به صورت نمونه‌گیری انتخاب شدند که شامل ۱۵۳ نفر می‌باشند.

تحلیل توصیفی

براساس سؤالات اساسی پاسخ‌های ذیل حاصل شده است. نکات منفی طرح از دیدگاه سرگروه‌های طرح عبارت است از:

مشکل بودن دست نوشته برای فراگیران ۶۳/۶٪

عدم تحویل به موقع کتابها از سوی فراگیران به سرگروه‌ها ۶۱/۳٪

مراجعه به پست برای دریافت یا تحویل کتابها ۳۰/۵٪

روش نمونه‌گیری

نمونه‌گیری با روش چند مرحله‌ای برای انتخاب استانها و فراگیران و نمونه‌گیری سیستماتیک منظم برای عوامل اجرایی پست انجام شده است.

روش تجزیه و تحلیل

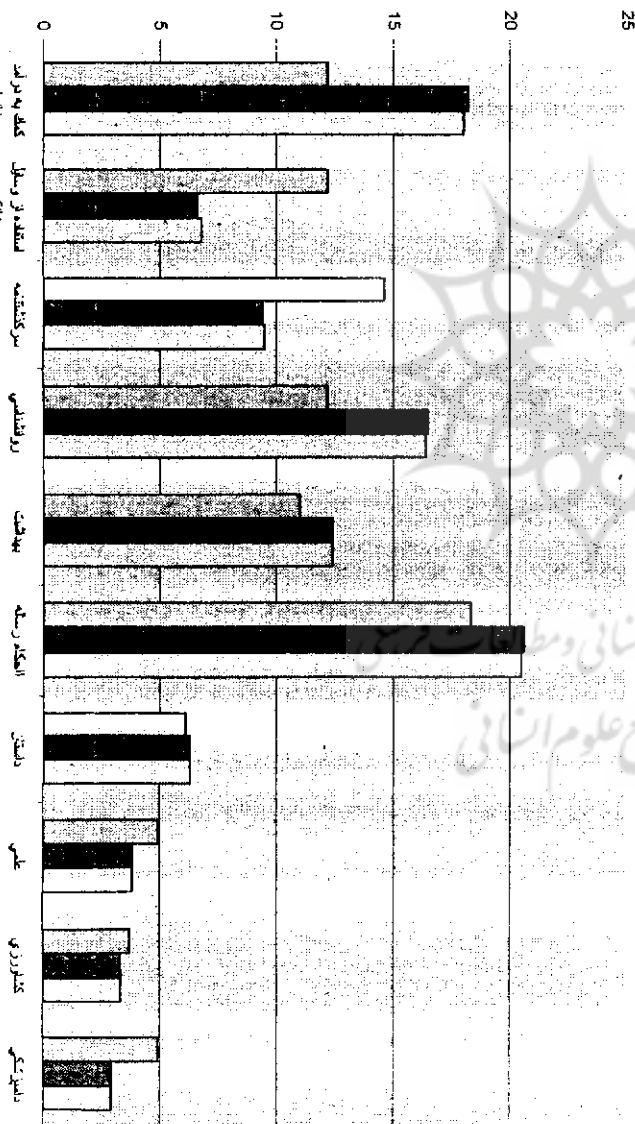
با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و نرم‌افزار Spssv10 اطلاعات استخراج و دسته‌بندی شده است. فراوانی پاسخها براساس درصد پاسخگویان به گزینه‌های مختلف در جداول مختلف ارائه شده و از نمودار نیز در موارد لازم استفاده شده است. به منظور تشخیص تفاوت معنی‌دار بین پاسخها از آزمون مجذور کا (Chi - Square) و در جداول توافقی از آزمون نسبتها استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

تحلیل استنباطی

در این بررسی فرضیه‌های تحقیق براساس مشکلات احتمالی روش پست به سرگروه و پست به فراگیر و ویژگی‌های فراگیران مطرح شده بود که تحلیل نمایانگر آن است که نظرات فراگیران، مسؤلین پست و عوامل اجرایی نهضت درباره مشکلات طرح یکسان نیست لذا فرضیه مزبور در سطح ۵٪ تأیید شده است.

فرضیه نظرات فراگیران درباره موضوع‌های ارسالی یکسان نیست و در سطح ۵٪ تأیید شده است.

نمودار شماره ۱ - موضوع‌های مورد علاقه فراگیران طرح خدمات مکاتبه‌ای ۱۳۷۸

نکات منفی از نظر فراگیران عبارتند از:

کتاب‌های طرح از طریق پست با تأخیر به فراگیران می‌رسد ۶۴/۵٪.

به طوری که ۲۸/۱٪ فراگیران با بیش از دو هفته تأخیر در تحویل کتابها مواجه هستند. در گروه فراگیران ساکن شهر ۵۱/۳٪ و در گروه فراگیران ساکن روستا ۵۶/۱٪ کسانی که با تأخیر کتاب دریافت می‌کنند از روش پست به فراگیر کتابها به دستشان می‌رسد. مشکل در تهیه دست نوشته ۶۵/۹٪

در تمام گروه‌های سنی فراگیران، حداقل ۴۴/۱٪ حاضر نیستند قسمتی از هزینه‌های پست کتابها را بپردازند و در عوض کتابها را در منزلشان دریافت کنند.

نکات مثبت طرح از نظر فراگیران عبارتند از:

اکثریت فراگیران نمونه ۸۰/۷٪ مایلند که همچنان عضو طرح خدمات مکاتبه‌ای (در صورت تداوم طرح) باقی بمانند.

اکثریت فراگیران نمونه از عضویت در طرح احساس رضایت می‌کنند ۶۶/۵٪

اکثریت فراگیران نمونه اعلام کرده‌اند که کتاب‌های طرح توسط اعضای خانواده‌شان هم مطالعه می‌شود (۹۲/۷٪)

اکثریت فراگیران نمونه (۸۱/۶٪) اعلام کرده‌اند که حاضرند برای دریافت کتابهای طرح در صورتی که کتابخانه‌ای نزدیک محل سکونتشان باشد، شخصاً مراجعه و کتاب دریافت کنند.

اکثریت فراگیران نمونه (۸۱/۸٪) مایلند که از طریق طرح خدمات مکاتبه‌ای نوار ویدئو یا کاست نیز دریافت کنند.

اکثریت فراگیران نمونه (۷۴/۲٪) تعداد صفحات کتاب‌های ارسالی را برای مطالعه در مدت دو هفته مناسب می‌دانند.

اکثریت سرگروه‌های نمونه (۹۲٪) اظهار کرده‌اند که تاکنون مأموران پست جهت تحویل یا بازگشت کتابها وجهی دریافت نکرده‌اند.

اکثریت سرگروه‌های نمونه (۷۵/۳٪) اظهار کرده‌اند که در جلسات آشنایی با طرح خدمات مکاتبه‌ای در ارتباط با انجام وظایفشان شرکت کرده‌اند.

در تمام گروه‌های سنی حداقل ۵۰٪ فراگیران مایلند که به

کتابخانه عمومی محل سکونت خود برای دریافت کتاب‌های طرح مراجعه کنند.

نکات منفی طرح از نظر مسئولین اجرایی نهضت

اکثریت مسئولان نهضت ۵۳/۱٪ معتقدند که پست کتابها را به موقع به نهضت باز نمی‌گرداند.

۴۵/۸٪ از مسئولین نهضت معتقدند که خدمات پست در مناطق دورافتاده و روستاها سبب تسریع در امر ارسال کتابها نشده است و ۲۱/۴٪ معتقدند که اصولاً خدمات پستی در این زمینه (ارسال کتابها برای فراگیران) موفق نبوده است.

۴۰/۲٪ از مسئولین نهضت مهمترین مشکل طرح را عدم همکاری فراگیران می‌دانند.

۱۹/۳٪ مسئولین نهضت دومین مشکل طرح را عدم همکاری مدعوین پست اعلام کرده‌اند.

۲۵/۲٪ از مسئولین نهضت سومین مشکل طرح را گسترده نبودن باجه‌های پستی اعلام کرده‌اند.

اکثریت مسئولان نهضت (۶۶/۹٪) با تحویل تدریجی کتابها به سرگروه‌ها و نگهداری آنها در کتابخانه روستا یا منزل سرگروه یا مخالفند یا در این مورد تردید دارند.

اکثریت مسئولان نهضت ۵۰/۹٪ معتقدند که محتوای ارائه شده در طرح برای فراگیران براساس نیازهای منطقه‌ای آنها نیست.

نکات مثبت طرح از نظر مسئولین اجرایی نهضت

اکثریت مسئولان نهضت (۸۸/۱٪) در جلسات توجیهی نحوه مکاتبه پستی را به روشنی توضیح داده‌اند.

در جلسات توجیهی نهضت (۶۶/۱٪) مسئولان یا مأموران پست مشارکت و همکاری داشته‌اند.

در جلسات توجیهی نهضت (۶۸/۲٪) توافق‌نامه بین نهضت و پست منطقه قرائت شده است.

اکثریت مسئولین نهضت (۷۱/۸٪) معتقدند هزینه فعلی پست برای حمل و ارسال کتابها مناسب است.

اکثریت مسئولان نهضت (۶۰/۴٪) استفاده از لفاف‌های مناسب را برای حمل و نقل پیش‌بینی کرده‌اند.

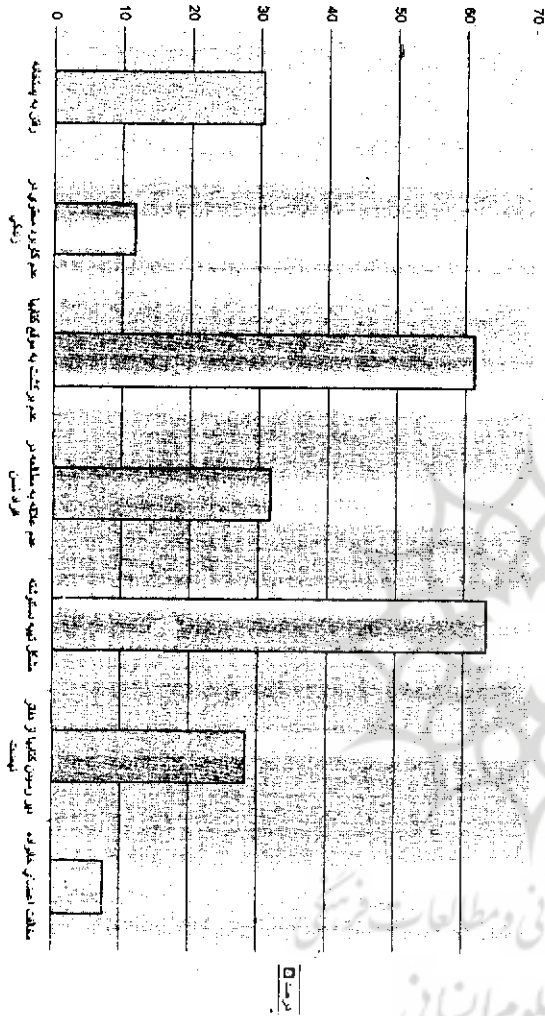

نکات منفی طرح از نظر مسؤولین پست

۳۴٪ از مسؤولین پست مهمترین مشکل در اجرای طرح آزمایشی این طرح را گسترده نبودن بانه‌های پست به ویژه در روستاها و ۳۰٪ از مسؤولین پست یکی از مشکلات موجود را عدم توجه فراگیران و سرگروه‌ها می‌دانند.

۲۴٪ از مسؤولین پست دومین مشکل در اجرای طرح را عدم ارائه آدرس دقیق به پست می‌دانند.

اکثریت مسؤولین پست ۵۶٪ نرخ تعرفه‌های پستی طرح خدمات مکاتبه‌ای را کم می‌دانند.

نکات مثبت طرح از نظر مسؤولین پست

اکثریت مسؤولین پست ۷۴٪ جلسات مشترک با نهضت سوادآموزی برای اجرای طرح خدمات مکاتبه‌ای داشته‌اند.

اکثریت مسؤولین پست ۷۵٪ اظهار کرده‌اند که کتابها به موقع از طرف سرگروه‌ها یا فراگیران بازگشت داده می‌شود.

اکثریت مسؤولین پست ۶۳٪ اظهار کرده‌اند که نهضت کتابها را در لفاف مناسبی به پست تحویل می‌دهد.

اکثریت مسؤولین پست ۹۲٪ گفته‌اند که فراگیران و سرگروه‌ها با نحوه استفاده از خدمات پست ارائه شده در طرح آشنا هستند و به کار می‌برند.

اکثریت مسؤولین پست ۵۱٪ گفته‌اند که کیف‌های ارسال کتاب تا حد زیادی در محافظت از کتابها تأثیر دارد.

اکثریت مسؤولین پست ۸۷٪ گفته‌اند که نهضت به موقع تسویه حساب می‌کند.

اکثریت مسؤولین پست ۶۳٪ اظهار کرده‌اند که در شهر و روستا در هر منطقه از یک موضوع ثابت استفاده می‌شود.

نمودار شماره ۲ - مشکلات طرح از دیدگاه مسؤولین پست (۱۳۷۸)

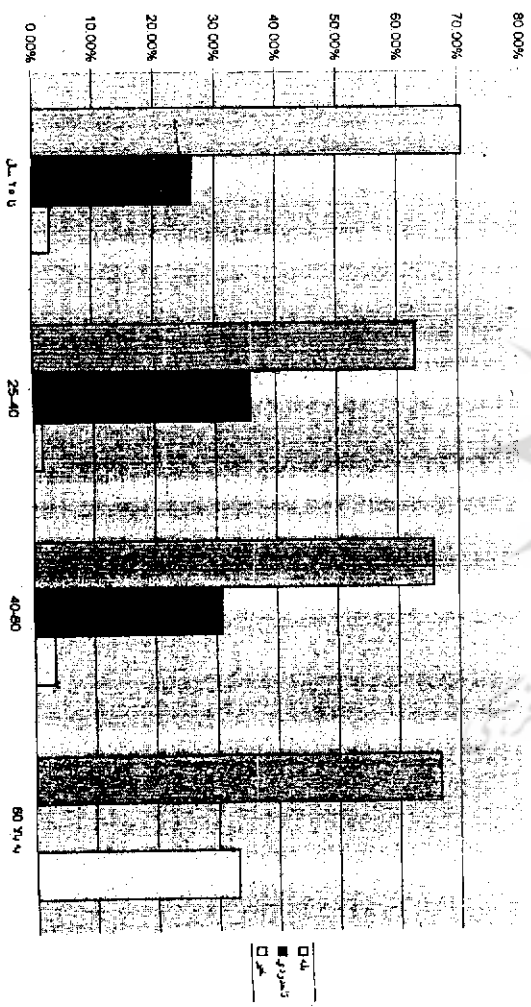

موضوع‌های مورد علاقه فراگیران به ترتیب ۲۰/۵٪ احکام و رساله، ۱۸٪ کمک به درآمد خانواده و ۱۶/۴٪ روانشناسی به ویژه روابط والدین با نوجوانان در اولویت قرار دارند.

ادامه جدول ۱۳-۳ جدول توصیفی احساس رضایت از عضویت با تعدادی از مشرف‌های مورد پژوهش

	احساس رضایت از عضویت			جمع
	خوب	متوسط	بد	
شغل فراگیران	۷۸/۶	۷۹/۴	۷۵	۷۸/۸
خانه‌دار	۲/۴	۸/۳	۱۰	۵/۸
کشاورز	۱۳/۵	۸/۷	۱۰	۱۱/۹
فلبانی	۹	۲	۵	۷
کارگر	۲/۶	۳/۲	۲/۸	۲/۸
سایر	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
محل زندگی فراگیران	۲۵/۴	۲۲/۸	۲۵	۲۲/۵
شهر	۵۳/۶	۵۷/۲	۵۵	۵۵/۵
روستا	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
چگونگی دریافت کتاب	۲۶/۳	۳۸/۸	۲۷/۴	۲۴
از طریق پست	۲۷/۵	۵۷/۹	۳۶/۸	۵۰/۵
از طریق سرگروه	۶/۲	۳/۳	۱۵/۸	۵/۵
از طریق مسئولین نهضت	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
تعمیل به ادامه عضویت	۹۳/۸	۵۶/۲	۲۵	۸۰/۷
بله	۶/۱	۲۳/۸	۷۵	۱۹/۳
خیر	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
مطالعه توسط سایر اعضای منزل	۷۹/۴	۷۳/۱	۶۰	۷۷/۱
بله	۲۰/۴	۲۶/۹	۲۰	۲۲/۹
خیر	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

نمودار شماره ۵ - احساس رضایت از عضویت در طرح

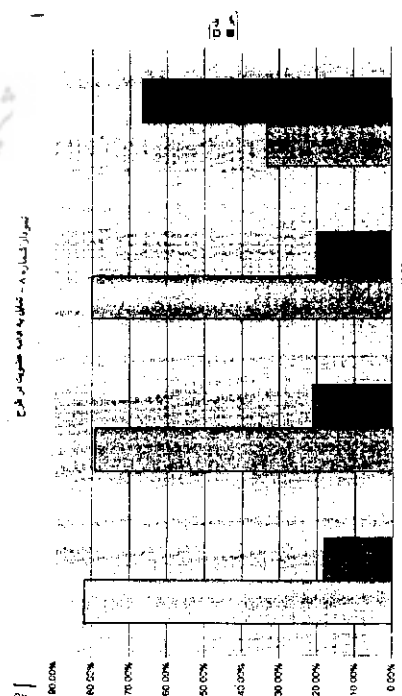

پیشنهادات

۱. در کتاب‌های گروه پیگیر سواد که قبل از خدمات مکاتبه‌ای ارائه می‌شود، یک جلد کتاب به طور داستانی موضوع طرح خدمات مکاتبه‌ای و نحوه مکاتبه کردن و استفاده از پست را آموزش دهد.
۲. با توجه به اصل خودآموزی، تهیه و ارسال موضوع‌های کاربردی برای فراگیران مورد توجه قرار گیرد.
۳. با توجه به اینکه لازم است محتوا در طرح خدمات مکاتبه‌ای یک ارتباط منطقی با محتوای گروه‌های پیگیر داشته باشد، بایستی سطح واژگان، طول جملات و تعداد صفحات کتابها از محتوای مرحله سوم گروه‌های پیگیر پیچیده‌تر و در حد بالاتری قرار گیرد. ضمن اینکه این مورد، بایستی در طول سه مرحله خدمات مکاتبه‌ای رعایت شده و به مرور فراگیران با محتوای مشکل‌تر سروکار داشته باشند.
۴. ابزارهای تشویقی جهت مشارکت فعال سرگروه‌ها در طرح پیش‌بینی گردد و شرایطی فراهم گردد تا سرگروه‌ها امکان عضویت افتخاری کتابخانه‌ها و بهره‌مندی از نشریات استانی و استفاده از مراکز فرهنگی - تفریحی استان را داشته باشند.
۵. شرایطی فراهم شود تا سرگروه‌های طرح خدمات مکاتبه‌ای از بین اعضای تحت پوشش یک نفر را به عنوان دستیار خود انتخاب کنند تا در مواقع ضروری و در مواقعی که به عللی نمی‌توانند وظایف محوله را انجام دهند از وجود وی استفاده نمایند.
۶. با توجه به اینکه بعد از مرحله سوم طرح خدمات مکاتبه‌ای، ارسال کتاب برای فراگیران متوقف می‌شود، پیشنهاد می‌شود در پایان این مرحله کلیه فراگیران به عضویت کتابخانه‌های عمومی شهری و روستایی درآیند و بتوانند از خدمات کتابخانه‌ای استفاده کنند. در مناطقی که کتابخانه وجود ندارد مانند پاره‌ای از روستاها، می‌توان از کتابخانه سیار استفاده نمود. در این راستا مشارکت نهضت با وزارت جهادکشاورزی در بهره‌گیری از کتابخانه‌های روستایی و غنی‌سازی آنها ضروری است.
۷. از آنجا که طبق نتایج بدست آمده ۸۱/۶٪ فراگیران نمونه اعلام آمادگی کرده‌اند که در صورت وجود کتابخانه‌ای نزدیک محل سکونتشان، حاضرند شخصاً به آن مراجعه و

جدول فوق احساس رضایت اعضای خدمات مکاتبه‌ای را به تفکیک شغل، محل زندگی، نحوه دریافت کتابها، تمایل به عضویت و مطالعه کتابها توسط سایر اعضای منزل نشان می‌دهد. بر طبق آن کسانی که از طرح رضایت دارند ۷۸/۶٪/خانه‌دار، ۵۴/۶٪/روستایی و ۴۷/۵٪/از طریق سرگروه، ۴۶/۳٪/از طریق مکاتبه مستقیم کتابها را دریافت می‌کنند، ضمن اینکه ۹۳/۹٪/از آنها تمایل به ادامه عضویت در طرح را داشته و کتاب‌های دریافتی را با اعضای منزل مطالعه می‌کنند. در تمام گروه‌های سنی نیز اکثر فراگیران (۶۲/۹٪) از عضویت در طرح خدمات مکاتبه‌ای کاملاً راضی هستند. در ضمن تمامی گروه‌های سنی بجز بالای ۶۰ سال، اکثریت فراگیران (حداقل ۷۹٪/در گروه زیر ۴۰ سال) مایلند که همچنان عضو طرح خدمات مکاتبه‌ای باشند و فقط در گروه بالای ۶۰ سال ۶۶/۷٪/آنها به این کار تمایل ندارند. در تمامی گروه‌های سنی حداقل ۴۴/۱٪/فراگیران حاضر نیستند که قسمتی از هزینه‌های پست کتابها را بپردازند و در عوض کتابها را در منزلشان دریافت کنند. همچنین در تمام گروه‌های سنی حداقل ۵۰٪/فراگیران مایلند که به کتابخانه عمومی محل سکونتشان برای دریافت کتاب‌های طرح مراجعه کنند.

۱۰. گرایش مطالعاتی فراگیران به موضوع‌های مورد علاقه به نویسندگان خواندنی‌های ساده و دست‌اندرکاران تهیه و تدوین آنها توصیه شود تا از هر مبحث مورد اشاره: احکام و رساله ۲۰/۵٪، کمک به درآمد خانواده ۱۸٪ و بهداشت روانی ۱۶/۴٪ چند عنوان تدوین و در اختیار فراگیران برای مطالعه قرار گیرد.

کتاب دریافت کنند، در تداوم طرح توصیه می‌شود سازمان نهضت سوادآموزی با دست‌اندرکاران کتابخانه‌های عمومی کشور به صورت توافق‌نامه و یا حتی از طریق مراجع قانونی مانند مجلس شورای اسلامی همکاری جدی در اداره کتابخانه‌های عمومی در مناطق روستایی را برعهده بگیرد. می‌توان از آموزشیاران داوطلب یا سرگروه‌های علاقه‌مند به اداره کتابخانه بهره جست. اکثریت سرگروه‌ها ۶۵/۹٪ اعلام کرده‌اند که حتی حاضرند در منازلشان کتابخانه‌ای تشکیل دهند و کتاب‌های آموزش مداوم را در اختیار فراگیران قرار دهند.

۸. ایجاد و راه‌اندازی مراکز یادگیری جامعه از برنامه‌های مهم تداوم آموزش از طرف یونسکو اعلام شده است. در این راستا نهضت سوادآموزی می‌تواند رأساً به ایجاد و تقویت مراکز یادگیری در سطح روستاها و حومه شهرهای بزرگ و شهرهای کوچک که فقدان منابع اطلاعاتی مکتوب و مورد نیاز ملموس است اقدام نماید.

لازم به ذکر است که در گروه فراگیرانی که تاکنون به کتابخانه عمومی مراجعه نکرده‌اند. (۲/۴۸٪) آنها کتابخانه عمومی در محل زندگی‌شان وجود داشته یعنی کتابخانه‌های عمومی در ارائه خدمات و جذب مخاطبین اصلی خویش ناتوان هستند. حتی در بعضی موارد در روستاها مشاهده شد که کتابخانه‌های روستایی عملاً تعطیل هستند و هیچکس از طرف مسئولین ذریب‌حاضر به قبول مسئولیت برای بازگشایی و یا اجازه همکاری داوطلبانه به علاقه‌مندان نیست.

از طرفی ۵۲٪ فراگیران نمونه گفته‌اند که حاضر نیستند قسمتی از هزینه‌های پست را بپردازند، لذا برای صرفه‌جویی در هزینه‌ها و کمک به ایجاد فرهنگ مطالعه، می‌توان با ایجاد مراکز یادگیری کتاب‌های طرح را به این مراکز ارسال کرد تا خود این مراکز توزیع منابع را برعهده بگیرند.

۹. علاوه بر جلسات توجیهی برای فراگیران و سرگروه‌ها، جلسات جداگانه و پیوسته‌ای نیز با مأموران و موزعین پست در هر استان لازم به نظر می‌رسد، زیرا ۹۰/۲٪ مسئولین پست و ۵۸٪ مسئولین نهضت معتقدند حداقل یک جلسه جداگانه در هر سال بین مسئولین پست و نهضت برای بهبود اجرای طرح لازم است.

منابع

۱. دومین کارگاه آموزشی درباره آموزش مداوم، چینی، شی جی بازانگ ۱۶ - ۲۶ می ۱۹۹۴. ترجمه حسن موفقی با همکاری فریده آل‌آقا. تهران: مؤسسه بین‌المللی روشهای آموزش بزرگسالان، ۱۳۷۳.
۲. طرح تدوین الگوی آموزش نیمه حضوری - معاونت آموزش دفتر تحقیق و تألیف سازمان نهضت سوادآموزی سال ۷۵.
۳. بست، جان. روشهای تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری. ترجمه پاشا شریفی، نرگس طالقانی. تهران: رشد، ۱۳۷۴.

یادداشت‌ها

1. Continuing Education

۲. گروه‌های پیگیر سواد، گروه‌هایی هستند که پس از سوادآموزی تکمیلی، به افرادی که مایل به مطالعه باشند، کتاب‌هایی را به امانت می‌دهد. ولی هفته‌ای یک‌بار آموزش‌یاری برای پاسخگویی به سؤال‌های احتمالی تشکیل جلسه می‌دهد. هر گروه پیگیر دارای یک سرگروه است.

